

Annette Heffels ging naar Israël en

De 'wonderd moeilijk lere

Twee jaar geleden ontmoette Rita Kok in Israël professor Reuven Feuerstein. Zij was direct onder de indruk van de geweldige resultaten die hij boekt met kinderen met een leerachterstand. Inmiddels is Rita in Nederland met deskundigen bezig een Feuerstein-onderzoekscentrum van de grond te krijgen. Daarom in 'haar' Margriet een interview door Annette Heffels met de beroemde psycholoog.

Waar zal ik beginnen? Duizelig van de indrukken verliet ik na drie dagen het instituut van professor Reuven Feuerstein in Jeruzalem. Drie dagen waarin ik voortdurend – op het instituut, in de auto, op weg naar een van de projecten, in het restaurant, bij hem thuis – werd overdonderd door nieuwe en opwindende inzichten.

Een beeld dringt zich als eerste op. Twaalf volwassenen kijken ademloos naar een zesjarig jongetje en een man met een witte baard, die aan een hoek van de tafel zitten te werken. Het jongetje, Ariel, komt uit Costa Rica en heeft het Down-syndroom. De man is professor Reuven Feuerstein, een oorspronkelijk uit Roemenië afkomstige joodse psycholoog, specialist op het gebied van leren. Wat zich in deze kamer afspeelt, is spannender dan een Europa Cup-wedstrijd. Dat de man en het jongetje elkaars taal niet spreken, blijkt geen probleem. "Hij doet niets met al die vreemden erbij," voorspelde Ariels oma, die met haar dochter en kleinzoon is meegereisd naar Jeruzalem. Ook ik vraag me af, terwijl de kamer volloopt, hoe je in vredesnaam met al die psychologen, logopedisten, onderwijskrachten, stagiaires, de moeder, de oma, de

Margriet-fotograaf en ikzelf eromheen een kind kunt onderzoeken. Tijdens mijn opleiding leerde ik dat je een kind in alle rust moet testen: zo weinig mogelijk afleiding, om een betrouwbaar IQ te krijgen. Er wordt weinig tijd besteed aan het op zijn gemak stellen van Ariel. Met zijn ogen en met zijn stem dwingt Feuerstein hem tot concentratie. Na elke opdracht ontspant Ariel, opgelucht dat ze gelukt zijn en krijgt hij een applaus van de omstanders. Verre van verlegen of geremd door al deze aandacht groeit Ariel in zijn rol van performer. Of onze fotograaf zijn prestatie wil vastleggen, gebiedt hij, en na iedere opdracht vraagt hij de omstanders om applaus. De professor reageert streng op slordigheid en daagt hem uit het beter te doen. Wij worden tot de orde geroepen als we vertederd reageren bij een verkeerde oplossing. Hulp van de moeder wordt ongeduldig afgewimpeld. Er moet gepresteerd worden.

Een prestatie van formaat

"Deze kinderen zullen hun hele leven harder moeten werken dan anderen," legt Feuerstein later uit. "Betrokkenheid bij hen duldt geen sentimentaliteit of oerbewering."

Wat getest wordt is niet het IQ – voor de professor een oninteressant gegeven – maar Ariels capaciteit om te leren en de belemmeringen daarbij. Op grond van dit onderzoek zal voor hem een trainingsprogramma op maat worden gemaakt. Bij het in elkaar zetten van een ingewikkelde, driedimensionale puzzel maakt Ariel er een zootje van. Met minimale aanwijzingen stuurt Feuerstein hem, waarbij hij scherp let op wat wel en niet wordt opgepikt. Het jongetje fixeert zijn blik op het gezicht van de man, die met zijn mimiek afwisselend 'geen idee', 'doe eens wat harder je best' en 'je bent op de goede weg' uitdrukt. Intussen geeft hij de informatie door aan zijn medewerkers die de gegevens noteren. Wat hem tot tevredenheid stemt, is het feit dat Ariel verwoordt wat hij doet. Ook collega dr. Gross observeert: "Hij

gebruikt zijn rechterarm nauwelijks." De logopediste geeft commentaar op het slecht uitspreken van de l: "Dat heeft te maken met een te lange tong; hij kan de letter niet vormen." Het afscheid tussen Ariel en de professor verloopt niet vlot. Ariel heeft er net zin in en wil nog wat spelletjes doen. "Dat is mijn probleem," grinnikt de professor. "Ze willen nooit weg." Dat probleem ben ik niet vaak tegengekomen bij kinderen die worden onderzocht. Zo leuk vinden ze dat over het algemeen niet.

Praten met Reuven Feuerstein dwingt je tot dezelfde concentratie waar hij moeiteloos toe in staat blijkt. In zijn rommelige werkkamer vinden vier vergaderingen tegelijkertijd plaats. Terwijl ik met hem praat over zijn werk, neemt de accountant de financiën met hem door, lopen leerkrachten binnen om advies te vragen en legt zijn secretaresse hem het programma voor. Halverwege ons gesprek loopt hij weg om een soldaat met een hersenbeschadiging te zien die hij in behandeling heeft. Na iedere onderbreking pakt hij moeiteloos de draad weer op. Intussen regelt hij tot in detail onze dagen in Jeruzalem.

We beginnen met een rondleiding door zijn instituut, langs keuken, school en werkplaats. Iedere medewerker, maar vooral ieder kind dat we tegenkomen op het instituut, wordt uitvoerig aan me voorgesteld. De kinderen stralen en groeien onder zijn aandacht. "Deze jongen is een genie," zegt hij als we bij een verlegen jongen gaan staan, die aan een draaibank hout bewerkt. "Hij schrijft prachtig. Is heel muzikaal, ik verwacht dat hij een academische opleiding kan gaan volgen in de toekomst." Een Joegoslavische jongen, die heel charmant onze aandacht probeert vast te houden, blijkt hier enkele maanden geleden ernstig psychotisch te zijn aangekomen. Een minimaal bewegende jongen lijdt aan schizofrenie en was tot voor kort volledig katatoon (verstijfd). Ik zie hoe het gezicht van de jongen oplicht als Reuven tegen hem praat. Daarna lijkt hij zich weer op te sluiten.

bezoekt professor Feuerstein:

okter' voor zeer nde kinderen

Wat hier gebeurt, is spannender dan een voetbalwedstrijd!

Ariel gaat geconcentreerd op in zijn spel. Als het even niet lukt, geeft professor Feuerstein hem minieme aanwijzingen.

Alex zou de rest van zijn leven op een laag zwakzinnig niveau functioneren. Feuerstein zorgde ervoor dat ook hij leerde leren

Overal kinderen

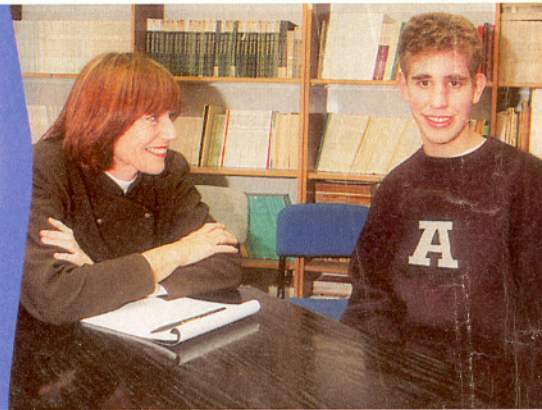
Je laat je makkelijk meeslepen door het charisma van deze energieke, innemende man, maar ik verzet me voorlopig. Ik ben gekomen om de magie te begrijpen. Op de school, op de werkplaats, in de keuken, aan het bureau van de secretaresse, overal krioelt het van de kinderen. Reuven gelooft niet in het rangschikken van gezonde, zieke of gehandicapte mensen naar soort. Wij zijn gewend mensen met een handicap bij elkaar in tehuizen te laten leven. Die afzondering noemt hij desastreus. In plaats van hun omgeving te verrijken en hun een grote variëteit aan leermogelijkheden aan te bieden, bergen we hen op in een zogenaamde beschermde omgeving. Hier leven psychotische, getraumatiseerde, hersenbeschadigde, verstandelijk gehandicapte en autistische kinderen en hun hulpverleners met elkaar in een geordende chaos. Hier geen rustige klaslokalen of therapieruimtes. Toch zag ik zelden zulke leergierige en geconcentreerde kinderen. Door het hele instituut zindert de opwindende en enthousiasme van mensen die met iets nieuws bezig zijn. Zoals de Nederlandse Maaïke, die samen met een Indiase collega werkt met Alex, een nu achttienjarige jongen met een ziekte die de bloedvaten van zijn linker hersenhelft vernietigde. Daardoor kreeg hij steeds meer epileptische aanvallen, waarvoor hij zulke zware medicijnen slikte dat hij nog slechts vegeteerde en niets leerde. Toen hij acht jaar oud was, nam zijn jongere broertje in een onbewaakt moment een van zijn pillen en was daardoor een paar dagen van de wereld. Daarna besloot zijn moeder dat het genoeg was. De enige manier om de medicatie te verminderen zonder gevaar te lopen dat hij voortdurende insulten zou krijgen, bleek het weghalen van de linker hersenhelft. Theoretisch zou het daardoor voor Alex onmogelijk worden om te praten, omdat aan de linkerkant het spraakcentrum zit. Bovendien was hij al acht jaar, terwijl de kritische periode om te leren praten tot zes jaar loopt. Na die tijd wordt het veel moeilijker. Alex, die geen woord sprak, leerde echter na zijn operatie in een paar maanden tijd praten. Daarna ging zijn moeder met hem naar Feuersteins instituut en Alex, die verondersteld werd de rest van zijn leven op een laag zwakzinnig niveau te functioneren, leerde in vier maanden lezen en

rekenen. Met een uiterst intensief programma wordt nu gewerkt aan zijn verdere verstandelijke ontwikkeling. "Want", zegt Reuven praktisch, "hij zal later niet zijn brood kunnen verdienen met zijn handen. Zijn motoriek is niet zo goed, dus moet hij iets met zijn hoofd gaan doen."

Een tussenstation

Zijn ongebreidelde vertrouwen in de mogelijkheden van zijn pupillen leek mij aanvankelijk naïef. Maar in de dagen die ik op het instituut doorbreng, wordt Feuerstein steeds geloofwaardiger. Alex blijkt niet alleen in staat behoorlijk gecompliceerde leerstof aan te kunnen, maar hij kan ook preciezer dan veel van mijn patiënten zijn gevoelens en gedachten verwoorden. Voor mijn komst hier sprak ik in Nederland met Petji, ook een leerling van Feuerstein. Een meisje met het syndroom van Down en een IQ van 50, hetgeen normaal gesproken zou betekenen dat zij naar een zmlk-school zou moeten en hoogstwaarschijnlijk nooit zou leren lezen of rekenen. Datzelfde meisje heeft inmiddels haar eindexamen VBO Verzorging gehaald op een normale school. Onlangs sprak zij op een congres in Madrid in het Engels een gehoor van honderden mensen toe. Petji is met haar ouders drie keer naar Feuersteins instituut geweest. Haar moeder heeft zich zijn leerprogramma eigengemaakt en helpt nu ook andere kinderen. De professor straalt van trots, wanneer we hem de videoband van Petji's lezing overhandigen. "Petji", zegt hij, "was niet met zulke gunstige kaarten geboren. Ze had moeite met praten omdat ze een veel te grote tong had. Ze is hier geopereerd door een plastisch chirurg met wie wij samenwerken. Verder had ze diabetes en een slechte motoriek. Aanleg en opvoeding spelen altijd allebei een rol, maar hier heeft de opvoeding voor fantastische resultaten gezorgd. De ouders hebben heel hard gewerkt."

Als ik hem vertel dat het Petji's liefste wens is om zelf lerares te worden van verstandelijk gehandicapte kinderen, knikt hij: "Natuurlijk. Wij kunnen haar hier via een speciale cursus opleiden. Ik denk dat zij zeer geschikt is om onze methode toe te passen op andere kinderen. Voor wat betreft de kinderen met het Down-syndroom heeft er inmiddels een revolutie plaatsgevonden. Ik kan dat zeggen omdat de onderzoeksresultaten dat bevestigen. Deze kinderen zijn bovendien waardevol geweest als voorbeeld. Via hen kon ik bewijzen dat aanleg, de chromosomen, niet het laatste woord hebben. De resultaten die met hen bereikt worden, reiken verder. Als het met deze kinderen, met wie toch overduidelijk iets aan de hand is, zo goed kan gaan, dan kan dat ook met kinderen met andere chromosoom- of hersenafwijkingen. De hersenen zijn zo soepel, zelfs als er hele stukken ontbreken, zoals bij Alex, kunnen ze zich nog aanpassen. Dat betekent wel dat deze kinderen harder en langer moeten werken dan anderen. Daarvoor verdienen ze ons respect. Ons instituut is voor de kinderen een tussenstation. Uiteindelijk moeten ze naar een gewone school toe en een taak krijgen in de maatschappij. Op dit moment wordt een groep van onze kinderen opgeleid tot verzorger van demente bejaarden in een psychiatrisch ziekenhuis. Naar mijn idee is dit een beroep waar ze uitermate geschikt voor zijn. Met name de kinderen met een Down-syndroom hebben een traagheid die niet zo makkelijk te verhelpen is. Je moet dus zoeken naar een beroep waarin dit trage tempo een voordeel is. Voor een demente bejaarde die niet meer zo snel allerlei informatie kan verwerken, is langzaam praten en een rustige manier van doen een voordeel."

▲ Annette Heffels in gesprek met Alex, een achttienjarige jongen die dankzij het instituut van Feuerstein leerde rekenen en schrijven.

Enthousiast vertelt hij over zijn jongens in het leger. In Israël staat het leger in hoog aanzien en is het belangrijk voor jonge mensen om daarin te mogen dienen. Aanvankelijk was er tegenstand: men geenerde

zich om in een opleidingsgroep te zitten samen met iemand die gehandicapt was. Langzamerhand kregen Feuersteins jongens echter een voorbeeldfunctie omdat ze zo hard werkten en goed presteerden. De rest wilde niet bij hen achter blijven.

Een eigen plekje

Je verzetten tegen de wil van de professor valt niet mee, is me inmiddels duidelijk. Als een vrolijke, beminnelijke stoomwals dendert hij over mensen heen als dat in het belang is van zijn pupillen en verplettert ieder protest. Wanneer we de afdeling geriatrie bezoeken waar zijn kinderen werken, zijn resten van twijfels te horen. Het Nederlandse afdelingshoofd, Angélique Bueno de Mesquita, die met haar man al jaren in Israël woont en werkt zegt: "De kinderen kunnen de gediplomeerden goed dingen uit handen nemen, zoals bedden opmaken en eten geven. Ze zijn erg schoon en heel lief en geduldig, maar of ze ooit echt zelfstandig kunnen functioneren..." Een collega vult aan: "Wij zijn natuurlijk veel tijd kwijt met allerlei taken waarvoor je niet perse zo veel opleiding hoeft te hebben. Het is natuurlijk fantastisch als je daarbij hulp krijgt." Mijn conclusie: het zal niet lang meer duren voordat de professor voor zijn pupillen een plekje in de maatschappij heeft veroverd.

Zoon van een slager

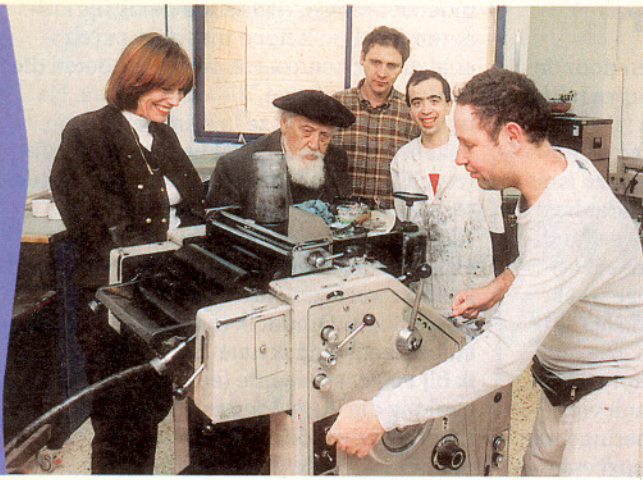
Bestraffend word ik toegesproken door de professor omdat ik maar twee dagen blijf. Volgende week zou ik er moeten zijn, want dan wordt een tentoonstelling van werk van zijn leerlingen in het prestigieuze Israëliëse museum geopend. Niet omdat het aandoenlijke kunst van geestelijk gehandicapt is, nee, ze worden beoordeeld op hun artistieke prestaties. En vorige week had ik er ook moeten zijn, toen de leerlingen een theateruitvoering gaven. Die ging over hoe het voelt om gehandicapt en buitestaander te zijn in onze samenleving. De videoregistratie van die uitvoering moet ik zien. Ik ben ontroerd door de professionaliteit, maar vooral door de intensiteit waarmee de emoties worden verbeeld. Door mijn aantekeningen kijkend aan het eind van een overvolle dag kom ik een heleboel losse eindjes en vraagtekens tegen. Ik wil me niet slechts verbazen en verwonderen, ik wil begrijpen hoe hij het doet. De professor is de laatste die er geheimzinnig over doet. Hij geeft alleen geen antwoord als hij nog geen wetenschappelijke bewijzen heeft. En de antwoorden op vragen over hemzelf blijven kort. Van zijn vrouw weet ik dat hij als zoon van een ritueel slager in Roemenië werd geboren, ontsnapt is uit de concentratiekampen en na de oorlog naar Israël kwam. Het is niet vanwege zijn privacy dat hij daar niet uitvoerig op ingaat, hij wil de tijd liever efficiënt gebruiken. Hij is vooral geïnteresseerd in het doorgeven van zijn wetenschappelijke bevindingen. Hij kan niet alle kinderen die uit de hele wereld naar hem toe worden gebracht, blijven zien. Dat betekent dat zijn methoden moeten worden uitgewerkt, getoetst en beschreven en dat vereist veel wetenschappelijk onderzoek en dus veel tijd en geld. Terwijl zijn tijd nog steeds vooral opgaat aan de hulpverlening. Over dat dilemma wil hij het hebben, maar een klein uitstapje naar de oorsprong van zijn ideeën staat hij me toe. "Eigenlijk", zegt hij, "ben ik bekeerd tot de psychologie van het denken. Toen ik psychologie studeerde in Boekarest werd ik psychoanalytisch opgeleid. Ik was Freudiaan. Na de oorlog werkte ik met de kinderen van de Holocaust die naar Israël kwamen. Het waren kinderen tussen de negen en de zestien jaar, soms nog ouder, die weinig mogelijkheden hadden gehad om te leren. Sommigen hadden hun ouders naar de crematoria

moeten brengen. Ik merkte dat ik die kinderen niet kon helpen met mijn psychoanalytische kennis. Het waren kinderen die verder wilden leven, die wilden leren. Na hun werk kwamen ze in hun werkklaren naar school. En in 1946 kwamen de kinderen uit Jemen, kinderen uit een totaal andere culturele achtergrond. Op hun elfde werden ze uitgehuwelijkt en wilden ze met elkaar in dezelfde tent slapen. Die kinderen konden wel lezen, maar wisten niets van technologie. Omdat ik in die tijd aan tuberculose leed, ging ik naar Zwitserland, waar ik bij Piaget studeerde (een Zwitserse psycholoog die wereldberoemd werd door zijn theorieën over de ontwikkeling van het denken bij kinderen, A.H.). Daar begon ik te begrijpen dat de kinderen met wie ik werkte hun denken moesten ontwikkelen, om daardoor ook emotioneel beter te functioneren."

Maar was Piaget niet veel minder optimistisch dan u over de mogelijkheid om die processen te beïnvloeden?

"Eigenlijk was hij optimistischer dan ik, want hij veronderstelde dat kinderen zich vanzelf, na het doorlopen van bepaalde stadia, volledig ontwikkelen. Volgens hem was het voldoende om normale hersenen te hebben en te reageren op je omgeving; dan zou het leren vanzelf komen. Ik denk dat er om te leren een 'mediator' nodig is. Mij fascineerde het dat mensen rondlopen op de wereld en met dezelfde dingen in aanraking komen en dat ze toch zo verschillen in hun vermogen om te leren. Je kunt zeggen: dat is aangeboren, maar dat vind ik te gemakkelijk. Er moet een verschil zijn in de manier waarop de ervaringen van kinderen begeleid, 'gemedieerd' worden. Mediëren is de manier waarop de volwassene tussen het kind en zijn omgeving gaat staan. Hij leert het kind hoe het moet leren, hij laat het zien hoe de dingen in elkaar zitten, waar het op moet letten, hoe het zaken moet ordenen. Ethiopische immigrantenkinderen bijvoorbeeld, blijken een ongehoorlijk vermogen te hebben om te leren. Ze kunnen niet lezen omdat die vaardigheid in hun cultuur niet aangeboden wordt, maar ze leren heel snel. Het grote probleem van veel immigrantenkinderen is dat zij niet meer leren van hun ouders omdat die ouders in een maatschappij leven waarin alles wat zij vanuit hun cultuur kunnen doorgeven, nutteloos lijkt. Daardoor verliezen die kinderen een belangrijke mediator en leren ze veel slechter. Daarnaast zijn er natuurlijk >

Professor Feuerstein: 'Deze kinderen zullen langer en harder moeten werken dan anderen. Daarvoor verdienen ze ons respect'

▲ Iedere medewerker in het instituut wordt aan Annette voorgesteld. De kinderen stralen en groeien onder Feuersteins aandacht.

kinderen die interne barrières hebben, zoals het Down-syndroom of hyperactiviteit, of allerlei zintuiglijke problemen. Die kunnen niet imiteren, waardoor ze te weinig kunnen leren. Die kinderen hebben een intense manier van mediëren nodig. Als je Petji had overgelaten aan een normale leeromgeving, had ze weinig opgestoken. Door langzamerhand meer onderzoek te gaan doen naar de verschillen in de ontwikkeling van mensen, ben ik mijn theorie gaan ontwikkelen en mijn methode om juist kinderen met problemen zoveel mogelijk te leren. Als je je gaat bemoeien met de manier waarop kinderen leerervaringen krijgen aangeboden, kun je misschien hun mogelijkheden vergroten. Ik zag kinderen vooruitgaan en ging me afvragen: wat heb ik gedaan?

Iedere taak heeft een heleboel kenmerken. Om hem goed te kunnen uitvoeren, moet een kind kunnen waarnemen, informatie ordenen en verwerken en ook nog eens een goede oplossing bedenken. Wat je moet uitzoeken is waar het kind faalt. Al die vaardigheden om goed te kunnen denken en leren hebben wij uitgewerkt in een zeer uitvoerig programma waarin kinderen leren hoe ze moeten leren. Het is een programma dat ze aangeboden krijgen naast de gewone lesstof en dat ervoor zorgt dat

ze die stof en alles wat ze in de toekomst moeten leren makkelijker verwerken.

Een doorbraak

Toen we op het instituut rondliepen, zag ik een aantal autistische kinderen. Volgens mij zijn dat kinderen die geen mediator toelaten. Hoe kun je die dan nog iets leren?

"Dat is inderdaad precies het probleem bij autistische kinderen. Zij zijn een voorbeeld van hoe wij zouden

worden zonder mediatie. Die kinderen blijven opgesloten in zichzelf. Ze ontwikkelen beïnvloeding en emotionele banden en zijn daardoor niet in staat te leren. Volgens mij staan we op het punt met onze methode een doorbraak te bewerkstelligen met autistische kinderen. We moeten alleen nu de tijd nemen om onze methode te beschrijven en verder te onderzoeken. We hebben de observaties van een stuk of dertig met succes behandelde kinderen in de dossiers. Ik zou graag een apart project starten om die verder uit te werken. Ik wil, voor we dit goed hebben onderzocht, nog niet te veel prijsgeven over onze methode."

Wat u nu zegt is heel opzienbarend, want tot nu toe zijn de resultaten van de behandeling van deze kinderen heel beperkt.

Kunt u er iets over vertellen?

"Wij leggen de kinderen onze mediatie heel dwingend op. We dringen binnen in hun spel, zorgen ervoor dat ze bereid worden ons te imiteren. De jongen die je vandaag aan het werk zag aan de draaibank was autistisch. De doorbraak met hem zal ik nooit vergeten. Ik was met hem aan het werk op mijn kamer toen hij ineens zei: 'We gaan vandaag naar het museum.' Ik vroeg: 'Wie bedoel je met wij?' 'Jij en ik,' zei hij. Toen dacht ik: ik heb je in mij zak."

Wat is volgens u een goede mediator?

Zonder nadenken: "Mijn moeder. Zij had geen universitaire opleiding, maar het is de kwaliteit van de omgang met elkaar die je tot een goede mediator maakt. Mijn moeder wilde haar vader zien voortbestaan en

haar grootvader. De oorsprong van die behoefte van de mens om iets door te geven aan zijn kinderen komt naar mijn gevoel vanuit het besef dat zijn leven eindig is. Een van de grote problemen van onze tijd is dat er mensen zijn voor wie het leven geen zin heeft. Wat moet je dan nog doorgeven? Veel mensen weten niet meer hoe ze een goede mediator moeten zijn. Mensen besteden de opvoeding van hun kinderen uit aan anderen, die niet echt geïnteresseerd zijn, of ze laten ze eindeloos voor de tv zitten. Daar maak ik me echt zorgen over."

Zijn gezicht licht op als hij weer praat over zijn toekomstplannen. Naast het project voor de autistische kinderen en het plan om een soort campus te stichten waar zijn kinderen samen met studenten kunnen wonen en werken, is er een plan voor een soort levens- en relatieschool voor zijn kinderen.

"Onze kinderen moeten de gelegenheid krijgen om te trouwen. Dus moeten ze leren hoe ze zich moeten gedragen in relaties. Ze moeten leren voor elkaar te zorgen, dingen met elkaar te bespreken, een huis houden draaiende te houden. En mensen zijn gelukkiger als ze een goede relatie hebben, dat geldt ook voor onze kinderen."

Een tas vol huiswerk

Wanneer hij met zijn zoon nog naar ons hotel komt om afscheid te nemen, zegt hij: "Kom in de vakantie maar terug. Dan is er een zomercursus voor mensen die onze methode leren." Als huiswerk krijg ik een tas vol boeken mee. Vóór in het boek waarin hij zijn methode beschrijft om kinderen te leren leren, schrijft hij: "Voor Annette, met de vriendschap die voortkomt uit onze gezamenlijke interesse voor kinderen en mensen die hulp nodig hebben." *

Professor Feuerstein: 'Een zwaar autistische jongen zei ineens tegen me: 'We gaan vandaag naar het museum, jij en ik.' Die doorbraak zal ik nooit vergeten.'